

BÖLÜM 1/3

OTOMATİK KARAR VERME
SİSTEMİNİN VERİ KORUMASI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ--
HANDE GÜNAR
ELİF GÜLSER EROĞLU

ÖZET

Yapay zeka uygulamasının bir uzantısı olan otomatik karar verme sistemleri birçok alanda olduğu gibi idarenin karar alma sürecinde de karşımıza çıkmaktadır. Otomatik karar verme sistemlerinin işleyiş mekanizması düşünüldüğünde, veriye ihtiyaç duyması sebebiyle idarenin veri işlemesi de kaçınılmazdır. Otomatik karar verme sistemi tarafından alınacak kararların bireyler ve topluluklar açısından güvenilirliğinin sağlanması için hukuk normları tarafından belirlenebilir hale gelmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda bu makalede, idarenin otomatik karar verme sistemleri yardımıyla karar alma sürecini ve otomatik karar verme sisteminin veri koruması açısından değerlendirilmesi hususları ele alınmıştır.

→ ANAHTAR KELİMELELER

YAPAY ZEKA, MAKİNE ÖĞRENMESİ, OTOMATİK KARAR VERME SİSTEMİ, ALGORİTMİK KARAR SİSTEMİ.

I. GİRİŞ

Teknolojinin gelişimi ve yapay zekâ çağına girilmesiyle birlikte kişisel verilerin paylaşımı, aktarımı diğer bir anlamıyla işlenmesi daha da kolaylaşmıştır. Özellikle yapay zekanın daha işlevsel hale gelebilmesi için daha çok veriye ihtiyaç duyduğunu düşündüğümüzde, veri işleme sürecinin yapay zeka uygulamasının vazgeçilmez bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

Bununla birlikte yapay zekanın bir uzantısı olarak veri işleme sürecinde kullanılan araçlarda da çeşitlilik meydana gelmiştir. Özellikle bunun yansımaları otomatik karar sisteminin uygulamaya geçmesiyle günümüz modern hukuk devletlerinde idarenin veri işleme sürecinde görmekteyiz. Otomatik karar verme sisteminin idare tarafından uygulama alanlarının yaygınlaşması, hukuki düzenlemelerin gerekliliğini de meydana getirmiştir. Bu alanda öncü konumda olan Kanada Hükümeti "Otomatik Karar Verme Sistemi Hakkında Direktif"i yayınlamaya bu alanın hukuki sınırlarını çizmiştir. Bu makalede; otomatik karar sisteminin tanımı, kullanım alanları ve nihayetinde hukuksal düzlemde görünümü yer alacaktır.

II. GENEL OLARAK OTOMATİK KARAR VERME SİSTEMİ

A. Otomatik Karar Verme Sistemi ve Kullanım Alanları

İnsanların sahip oldukları zekâ ile çözdükleri problemleri çözme ve sayısal mantık yürütme, hareket, konuşma ve ses algılama gibi faaliyetleri insan zekasını taklit ederek ve topladıkları bilgilere göre yinelemeli olarak kendilerini iyileştirerek yerine getiren makineler ve sistemler yapay zeka olarak adlandırılmaktadır¹. Müşterilerin sorunlarının daha hızlı ve verimli bir şekilde çözülmesi adına yapay zekâdan yararlanan sohbet robotlarında ve kullanıcıların izleme alışkanlıklarına göre televizyon programları için otomatik önerilerde bulunan öneri motorlarında olduğu gibi günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan yapay zeka, hizmet sunumunu kolaylaştırma, basit ve rutin kararların alınmasında maliyetleri düşürme ve karar alma süreçlerini daha verimli hale getirme gibi potansiyel faydalara sahip olması nedeniyle hükümetlerin de ilgisini çekebilmektedir. Zira, yapay zekâ kullanımının yaygınlaşması, çeşitli faaliyet alanlarında ve karar verme süreçlerinde; insan hatalarının neden olabileceği problemlerin önüne geçilmesi, zamanın ve maddi kaynakların olabildiğince etkin kullanılması gibi yararlar sağlamaktadır.

Yapay zeka metotlarının kullanıldığı otomatik karar verme sistemi, insan katılımı olmaksızın otomatik yollarla karar verme süreçleri olarak ifade edilebilmekte olup özellikle son yıllarda gerek ticari kullanım ve pazar stratejileri özelinde gerekse kişisel verilerin korunması ve etkili kamu politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynamaya başlayıp pek çok sektörde kulla-

DİPNOT

¹ Yapay Zekâ Nedir?, Oracle, <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-artificial-intelligence.html> (Çevrimiçi) (E.T: 1.3.2021).

BÖLÜM 1/3

nılmaya başlanmıştır². Yapay zekâ ve makine öğreniminin önemli rol oynadığı otomatik karar verme sistemlerinin öne çıkan özellikleri arasında, verileri insandan çok daha hızlı analiz edebilmesi ve verilerin nasıl işleneceğini kendi kendine öğrenebiliyor olması bulunmaktadır.

B. Otomatik Karar Verme Sistemlerine İlişkin Hukuki Düzenlemelerin Gerekliliği

Yapay zeka metotlarının kullandığı otomatik karar verme sistemi ve hukuk ilişkisi bağlamında ele alınması gereken ilk soru, genel olarak otomatik karar verme sistemine ilişkin hukuki düzenlemelere ihtiyaç bulunup bulunmadığıdır.

Yapay zeka ve makine öğrenmesi alanlarında yaşanan gelişmeler ile veri elde etme, işleme ve saklama olanaklarında yaşanan artış sonucunda sağlık sektöründen ulaşım sektörüne kadar birçok alanda yapay zekâ sistemlerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu durumun beraberinde getirdiği hızlı değişim sürecinin sonucunda otomatik karar verme sistemleri; "gerçek kişiler", "özel sektör" ve "kamu" üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Konuya ilişkin olarak yapılan bir araştırmada, yapay zekâ teknolojisine gelişmesinin küresel ekonomiye katkısının 2030 yılı itibarıyla 15,7 trilyon dolara ulaşacağı öngörülmektedir³. Toplum düzenleyen ve devlet yaptırımları ile güçlendirilmiş kurallar bütünü olan hukukun, toplumsal yaşamı bu denli etkileyen değişimlerin yaşanmasına duyarsız kalması düşünülemeyecektir. Zira otomatik karar verme sistemi kullanımının yaygınlaşması, sağladığı faydaların yanı sıra bu sistemlerin aldığı kararların doğrudan bireyleri etkilemesi ve sistemlerin yapısının karışık olması ile verilen bir kararın gerekçesinin kişiye özel olarak açıklanamayışı gibi riskler nedeniyle, bu alanın hukuk normlarıyla düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu risklerin yanı sıra otomatik karar verme sistemleri tarafından verilen kararların ayrımcılığa yol açabilecek nitelikte kararlar olabilmesi, veri güvenliği ve şeffaflığın ihlal edilmesi gibi risklerin ortaya çıkabilecek olması, yapay zekanın kullanıldığı karar verme sistemlerine ilişkin düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim her ne kadar yaratıcılığa dayanan bir konu olan yapay zekaya ilişkin hukuki düzenlemelerin söz konusu yaratıcılığı sınırlandıracağı endişesi ile birçok şirket kendi etik ilkelerini yayınlamış olsa da, söz konusu ilkelerin yapay zeka ve otomatik karar verme sisteminin özellikle kişisel verilerin korunması ve fikri mülkiyet hukuku alanlarında yarattığı risklerin göz ardı edilemeyecek olması nedeniyle hukuki düzenlemelerin varlığını zorunlu kılmıştır⁴.

DİPNOT

2 Murat Volkan Dülger, Selin Çetin, Celal Duruhan Aydınli, "Algoritmik Karar Verme ve Veri Koruma", İstanbul, 2020, s. 5.

3 Sizing the prize, What's the real value of AI for your business and how can you capitalise?, PricewaterhouseCoopers, 2017, s. 5, <https://www.pwc.com.tr/tr/gundemdekikonular/dijital/pwc-kuresel-yapay-zeka-calismasi.pdf> (Çevrimiçi) (E.T.1.3.2021).

4 Barış Özçelik, "Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler", Dergipark, s. 90.

Otomatik karar verme sistemine ilişkin hukuki düzenlemelerin varlığı; hukuki belirlilik ilkesinin bir gereği olup, söz konusu sistemleri geliştiren ve kullanan kişilerin sorumluluklarını bilebilecek durumda olması, bu sistemlere tabi olan kimselerin ise hukuki açıdan haklarını bilmeleri ve kendilerini güvende hissetmeleri açısından oldukça faydalıdır. Bu durumda otomatik karar verme sistemine ilişkin hukuki düzenlemelerin hem yapay zekaya ilişkin endişelerin giderilmesi hem de söz konusu endişelerin giderilerek toplumun daha geniş bir kesiminin otomatik karar verme sisteminin sağladığı yararlarından faydalanmasını sağlayacağı rahatlıkla söylenebilecektir.

Sonuç olarak, otomatik karar verme sisteminin; şeffaflık, gizlilik, ayrımcılık konusunda yarattığı endişeler düşünüldüğünde, bu alana ilişkin hukuki düzenlemelerin varlığının bir ihtiyaç olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Dünyada bu yönde bir eğilim gerçekleşmeye ve otomatik karar verme sistemine ilişkin hukuki bir çerçeve oluşturulmaya başlansa da ülkemizde henüz otomatik karar verme sistemine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

2019 yılında Kanada hükümeti tarafından hükümetlerin algoritmik karar vermeyi benimsemeleri ve uygulayabilmeleri adına Direktif ve beraberinde Algoritmik Etki Değerlendirme Aracı kabul edilmiştir.

C. Kanada - Otomatik Karar Verme Sistemi Hakkında Direktif

Kanada hükümeti, idare tarafından yerine getirilen hizmetlere ilişkin olarak idari kararların alınması süreçlerinin iyileştirilmesi adına otomatik karar verme sistemini ve yapay zeka kullanımını teşvik etmek ve bu alanın hukuki sınırlarını çizmek adına Otomatik Karar Verme Sistemi Hakkında Direktif⁵ ("Direktif") yayınlamıştır.

2019 yılında Kanada hükümeti tarafından hükümetlerin algoritmik karar vermeyi benimsemeleri ve uygulayabilmeleri adına Direktif ve beraberinde Algoritmik Etki Değerlendirme Aracı⁶ kabul edilmiştir.

Günümüzde, idare tarafından bireysel yardım taleplerini içeren kararlardan bireyler ve topluluklar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkileri olan projelere ilişkin kararlara ve daha geniş kamu yararı boyutlarına kadar çok çeşitli karar alma süreçleri gerçekleştirilmektedir⁷. Dünya genelinde hükümetlerin otomatik karar verme sistemlerine doğru artan bir yönelim göstermesi sonrasında, söz konusu artışın otomatik karar verme sistemine tabi olan şahıslar üzerinde; adalet, şeffaflık ve hesap verilebilirlik hususlarına ilişkin uyandırdığı endişeleri de beraberinde getirmesi nedeniyle bu alana ilişkin yasal düzenlemelerin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan Direktif, esasen kökleri usuli adaletin ortak hukuk ilkelerine dayanan idari karar alma normları üzerine kurulmuştur⁸.

Hukukun dikkatli bir çalışma ve hukuk ilkelerinin uygulanmasıyla keşfedilebilecek 'bilimsel' hukuk kurallarından oluştuğu inancı olarak yorumlanabilecek olan hukuki formalizm, uygulayıcılarını emsal kararlar ve mevzuat gibi yetkili resmi belgelere özellikle dikkat etmeye ve ilgili metinlerin gerçek anlamını arayan yorumlayıcı yaklaşımları benimsemeye yönlendirmiştir⁹. Hem hukuki yoruma hem de mahkemeler ile idari devlet arasındaki ilişkiye daha ilerici ve politika odaklı yaklaşımlar getiren söz konusu inanç, modern idari devlet anlayışının gelişmesine

DİPNOT

5 Directive on Automated Decision-Making, <https://www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592> (Erişim Tarihi: 06.09.2021).

6 Algoritmik Etki Değerlendirme Aracı, <https://www.canada.ca/en/government/system/digital-government/digital-government-innovations/responsible-use-ai/algorithmic-impact-assessment.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2021)

7 Teresa Scassa, Administrative Law and the Governance of Automated Decision-Making: A Critical Look at Canada's Directive on Automated Decision-Making, Yayınlanmamış Versiyonu2021, s. 8.

8 Scassa, s. 2.

9 R. Blake Brown, "The Canadian Legal Realists and Administrative Law Scholarship, 1930-1941" (2000) 9 Dal J. Leg Stud 36, s. 39.

BÖLÜM 1/3

öncülük etmiştir. Kanada hükümeti tarafından; idare tarafından verilen kararların sayısında ve idari süreçlerin çeşitliliğinde yaşanan artış sonucu, bu konuda bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek Direktif yayınlanması kararı verilmiştir. Zira idari karar alma mekanizmasında yaşanan büyüme, şeffaflık, sürecin işleyişi ve hesap verilebilirlik gibi idare hukuku konuları ilgili endişeleri arttırmıştır.

Direktif'in yürürlük tarihi 1 Nisan 2019 olup, Kanada hükümeti tarafından 1 yıllık bir uyum süreci öngörülerek 1 Nisan 2020 tarihi itibarıyla Direktif'in etki doğuracağı hüküm altına alınmıştır. Direktif aynı zamanda 6 aylık periyotlar ile kendiliğinden otomatik inceleme sürecine girecektir.

Direktif'in otomatik karar verme sistemlerinin uygulanması aşamasında vatandaşlar ve idare bakımından doğan risklerinin azaltılması ve alınan kararların daha verimli, doğru, tutarlı ve yoruma açık olmasını sağlamak üzere iki temel amacı bulunmaktadır¹⁰. Bu noktada belirtmek gerekir ki, Direktif'in uygulama alanı; Kanada hükümeti tarafından kullanılan bütün otomatik karar verme sistemleri için değil, yalnızca "harici hizmet sağlayanlar" için söz konusu olmaktadır. Harici bir hizmet, müstakbel hizmet alıcısının Kanada hükümeti dışındaki bir alıcı olduğu hizmet olarak tanımlanmaktadır¹¹. Bunlara ek olarak, bir otomatik karar verme sisteminin Direktif'in uygulanabileceği bir sistem olmasına rağmen bu durumun;

- Direktif'in yalnızca henüz üretim aşamasında olan sistemlere uygulanabiliyor olması,
- Direktif'in ulusal güvenlik sistemlerine uygulanamaması olmak üzere iki adet istisnası bulunmaktadır¹².

Kanada hükümeti tarafından Direktif'in tamamlayıcısı rolü ile Algoritmik Etki Değerlendirme aracı kabul edilmiş olup, Direktif uyarınca; otomatik karar verme sisteminin uygulandığı bir programa güvenmek isteyen bir kişinin, söz konusu sistemin üretilmesinden önce Algoritmik Etki Değerlendirmesi zorunlu kılınmıştır. Sorumlu kişi aynı zamanda söz konusu otomatik karar verme sisteminin kapsamı veya işlevselliğinin zamanla değişmesi durumunda Algoritmik Etki Değerlendirmesinin güncellenmesini de sağlamalıdır¹³.

III. OTOMATİK KARAR VERME SİSTEMLERİNİN VERİ KORUMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Algoritmik karar verme sistemlerinde yaşanan gelişmeler, sağladığı faydaların yanı sıra temel hak ve özgürlükler bakımından birtakım riskler de barındırmaktadır. Otomatik karar verme sistemleri ve yapay zeka teknolojisi; veri işleme ve söz konusu verilerden anlamlı sonuçlar çıkararak karar alma sistemi üzerinde kurulu olduğundan, giderek daha fazla kişisel veri işlenmesi bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Yapay zeka teknolojilerinin kişisel veriler bakımından ortaya çıkaracağı sorunlar, aşağıdaki gibi listelenmiştir¹⁴.

- Büyük veriye duyulan ihtiyaç bağlamında "tüm veya mümkün olduğunca fazla kişisel verinin toplanması,
- Mevcut verinin daha fazla öğrenmeye konu olması ile bu verilerden yeni veriler üretilmesi,
- Belirli bir bağlamda ve/veya işleme faaliyetiyle elde edilen verinin başlangıçta bilinmeyen ve çok çeşitli amaçlar için işlenebilmesi, yapay zekanın öngörülemez olması nedeniyle verinin işleme amaçlarının yeniden kurgulanmasının ya da amaçla sınırlılık ilkesine aykırı olacak şekilde çok fazla amaç için işlenmesinin önüne geçilememesi,
- Giderek daha fazla otomatik karar alma mekanizmasına yer verilmesi.

A. Şeffaflık ile Kişisel Verilerin Otomatik Sistemler Vasıtasıyla İşlenmesiyle Ortaya Çıkan Sonuca İtiraz Hakkı

Direktif, otomatik karar sistemlerinin kullanımının şeffaf olmasını sağlamayı amaçlayan idareye birtakım yükümlülükler getirmektedir. Bunlardan ilki yukarıda açıkladığımız Kanada hükümeti tarafından açık portalda yayımlanan Algoritmik Etki Değerlendirme aracıdır. Kanada hükümeti tarafından hizmet alıcılarının, hizmetlere erişmeden önce söz konusu portala nadiren danışacakları düşünüldüğünden, Direktif ile; internet, posta veya telefon gibi kulla-

nılmakta olan tüm hizmet dağıtım kanalları aracılığıyla alıcılara otomasyon bildirimleri verilmesi düzenlenmiştir.

Geçmiş tarihli verilere dayanan algoritmalar; bazı durumlarda ırk, sınıf, cinsiyet gibi geçmişte yaşanmış olan eşitsizlikler doğrultusunda karar verebilir. Nitekim Amazon tarafından geliştirilen ve işe alımlarda orantısız bir şekilde erkek başvuruları sahiplerini tercih eden bir otomatik karar verme modeli bu duruma uygun bir örnek olacaktır¹⁵. Yapılan incelemeler sonrasında problemin, modelin ağırlıklı olarak daha öncesinde amazona başvuru yapan adayların özgeçmişleri kullanılarak geliştirilmiş olduğu tespit edilmiştir.

Otomatik karar verme sistemlerinin şeffaf ve açıklanabilir olmaması sorunu, kişisel verilerin bu sistemler vasıtasıyla toplanması nedeniyle ortaya çıkabilecek sonuca itiraz hakkı kapsamında karşımıza çıkar. Nitekim otomatik karar verme sistemleri kullanılarak varılan sonucun dayanaklarının açıklanamaması halinde, ilgiliye tanınan itiraz hakkı anlamını yitirecektir¹⁶. Bu nedenle, teknolojik açıdan açıklanabilirlik standart haline gelmedikçe, konuyla ilgili yasal düzenlemelerin bu gerçeğe uygun bir yapıda olması gerekmektedir.

B. Bağımsızlık ve Tarafsızlık

Hukuki düzenlemeler ile kararların bağımsız ve tarafsız bir hakim tarafından verilmesi öngörülmüş iken, otomatik karar verme sistemleri tarafından verilecek olan kararların bir makine veya sistem üzerinden verildiği düşünüldüğünde, otomatik karar verme sistemlerine ilişkin ilk endişe, kanunen yetkilendirilen kişi tarafından verilmeyen kararların hukuka uygunluğu olacaktır. Hukukumuzda ve uluslararası mevzuatta yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması zorunlu olup, bu zorunluluk modern demokrasilerin ve hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından birisini teşkil etmektedir. Bu bağlamda tarafsız bir hakim, karar vermeden önce her iki tarafı da dinledikten sonra yabancı unsurlardan etkilenmeksizin objektif değerlendirmeler ile karar veren kişi olarak tanımlanabilecektir.

Direktif uyarınca otomatik karar verme sistemi, kanunen yetkilendirilen kişi tarafından verilen idari kararlar olarak tanımlanmakta¹⁷ olup Direktif bağlamında tarafsızlık ve bağımsızlık kavramlarının nasıl anlaşılması gerektiği önem arz etmektedir. Zira karar verme sürecinin yapay zeka ve algoritmik çıktılara dayandığı durumlarda tarafsızlık ve bağımsızlık kriterlerinin sağlanması konusunda birtakım riskler doğmaktadır.

DİPNOT

¹⁰ Directive on Automated Decision-Making, m. 4(1).

¹¹ Hazine Kurulu Sekreterliği, Hizmet Politikası, online: Treasury Board Secretariat <https://www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=27916#appA>. Hizmet Politikası'nda alıcılar "Individuals, businesses or their representatives served by or using services provided by a government department." şeklinde tanımlanmıştır.

¹² Directive on Automated Decision-Making, m. 5.4.

¹³ Directive on Automated Decision-Making, m. 5.4.

¹⁴ Dülger, Çetin, Aydınli, s. 8.

DİPNOT

¹⁵ Jeffrey Dastin, Amazon Scraps Secret AI Recruiting Tool That Showed Bias Against Women,

¹⁶ Barış Özçelik, "Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler", Dergipark, s. 97'den naklen, Barfield/Pagalto, Chapter 5, 2.5.

¹⁷ Directive on Automated Decision-Making, Ek-A

BÖLÜM 1/3

Otomatik karar verme sisteminin yaratmış olduğu bir diğer kaygı ise kişiler hakkında verilen kararların hangi kriterler esas alınarak ve neden verildiğine dair kişilerin şüphesini gidermeye elverişli açıklamaların yapıp yapılamayacağıdır. Zira hizmetlerden veya menfaatlerden mahrum bırakılan bireylerin, idareye bu durumla ilgili başvuru yaptığında, verilen kararın otomatik bir sistem tarafından verilmiş bir karar olduğunu göstermenin ötesine geçen, makul ve anlaşılır bir açıklama alma hakkı vardır.

IV. OTOMATİK KARAR VERME SİSTEMİNİN GENEL VERİ KORUMA TÜZÜĞÜ (GDPR) AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Otomatik karar verme sisteminin işleyişinde anlamlı sonuçlar çıkabilmesi için daha çok kişisel veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda otomatik karar sistemlerinin kişisel veriden beslendiğini düşündüğümüzde, kişisel verilerin korunması açısından birçok sorun oluşturma ihtimalini göz ardı etmemiz gerekmektedir. Otomatik karar verme sisteminin kişisel veriler ile ilişkisini düşündüğümüzde bu veri işleyiş sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri; kişilerin hak ve hürriyetlerini gözetmek ve bu doğrultuda kişisel verilerin korunması hukukuna uymaktır.

Avrupa Birliği; bu hususta öngörülü davranarak, şu an yürürlükte olan ve veri koruma hukuku alanını düzenleyen Genel Veri Koruma Tüzüğü ("GDPR") ile sadece otomasyon sistemleri vasıtasıyla alınan kararları açıkça düzenlemiştir. Şöyle ki GDPR'nin, "İtiraz hakkı ve otomatik münferit karar verme hakkı" başlıklı 4. bölümü otomatik karar verme sürecinde kişisel verilerin korunması açısından muhtemel sorunlar düşünülerek ele alınmıştır. Bu bölümde yer alan 22. maddenin ilk fıkrasında, herkesin kendisi hakkında hukuki sonuçlar doğuran veya kendisini önemli şekilde etkileyen ve tamamen otomatik yollarla alınan kararları reddetme hakkı olduğuna değinilmiştir. Bu şekilde, idarenin otomatik karar verme sürecinde alınan kararlarda dışarıdan insan müdahalesinin yolunun açık olabileceği vurgulanmıştır.

GDPR'de bu konu hakkında ele alınan diğer bir düzenleme, veri sahibinin işleme faaliyetine ilişkin bilgi alma hakkıdır. Yine bu bölümde yer alan 15. maddenin birinci fıkrasının h bendi kapsamında düzenlenen, bu konu ile münhasıran otomatik karar verme sistemi sürecinde karardan etkilenen ilgili kişilerin söz konusu karara temel olan algoritma hakkında anlamlı bilgi ve bu kararın kendisi açısından etkisi ve önemine dair bir açıklama talep etme hakkı ele alınmıştır.

Otomatik karar verme sisteminin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için çok sayıda veriye ihtiyaç duyduğundan bahsetmiştik. Bu hususla birlikte düşünüldüğünde, GDPR'de ele alınan mezkûr 15. maddenin h bendinin kapsamını geniş tutarsak, otomatik karar verme sisteminin işleyişinin yavaşlaması kaçınılmaz olacaktır. Şöyle ki, her bir verinin işlenmesi için verisi işlenen kişiye karşı bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi, bu kadar çok verinin işlendiği bir süreçte neredeyse olanaksızdır. Bu sebeple GDPR'nin 15. ve 22. maddeleri birlikte ele alınarak bir yorum yapılması daha yerinde olacaktır. Yani her adım için verisi işlenen kişiyi aydınlatmaktansa, 22. madde kapsamında itiraz hakkını kullanan kişinin bu hakkı daha etkili bir biçimde kullanabilmesi için bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi sistemin işleyişini daha kolaylaştıracaktır. Kaldı ki GDPR'nin gerekçesinin 71. paragrafında ele alınan husus da aynı doğrultudadır.

V. SONUÇ

Yapay zeka metotlarının kullanıldığı otomatik karar verme sistemi, insan katılımı olmaksızın otomatik yollarla karar verme süreçleri olarak ifade edilmekte olup birey hakkında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Otomatik karar verme sistemlerinde, yapay zeka metotlarının kullanılmasıyla bağlantılı olarak kişisel verilerin kullanılması da sürecin kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir. Hem çok sayıda kişisel verinin işlenmesi hem bireyler hakkında doğrudan sonuçlar düşünülünce hukuki altyapı sağlanması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, özellikle veri işleme amacının belirliliği, veri sorumlusunun bilgilendirme yükümlülüğü, ilgili kişinin otomatik yollarla alınan kararları reddetme hakkı gibi hukuki meselelere, yapay zeka sistemlerinin; yapay öğrenme (machine learning), şeffaf olmama ve açıklanabilir olmama gibi özellikleri dikkate alınarak hukuki çözümler üretilmelidir¹⁸.

KAYNAKÇA

Algoritmik Etki Değerlendirme Aracı, <https://www.canada.ca/en/government/system/digital-government/digital-government-innovations/responsible-use-ai/algoritmik-impact-assessment.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2021).

BARIŞ ÖZÇELİK, "Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk Ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler", Adalet Dergisi, Yıl 2021, Cilt 1, Sayı 66

Directive on Automated Decision-Making, <https://www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592> (Erişim Tarihi: 06.09.2021).

Hazine Kurulu Sekreterliği, Hizmet Politikası, online: Treasury Board Secretariat <<https://www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=27916#appA>>. Hizmet Politikası

MURAT VOLKAN DÜLGER, SELİN ÇETİN, CELAL DURUHAN AYDINLI, "Algoritmik Karar Verme ve Veri Koruma", İstanbul, 2020.

PricewaterhouseCoopers, 2017, <https://www.pwc.com.tr/tr/gundemdekikonular/dijital/pwc-kuresel-yapay-zeka-calismasi.pdf> (Çevrimiçi) (E.T.1.3.2021).

R. BLAKE BROWN, "The Canadian Legal Realists and Administrative Law Scholarship, 1930-1941" (2000) 9 Dal J. Leg Stud.

Sizing the prize, What's the real value of AI for your business and how can you capitalise?

TERESA SCASSA, Administrative Law and the Governance of Automated Decision-Making: A Critical Look at Canada's Directive on Automated Decision-Making, Pre-print version 2021.

Yapay Zekâ Nedir?, Oracle, <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-artificial-intelligence.html> (Çevrimiçi) (E.T: 1.3.2021).

Makine Öğrenimi ve "Right to Explanation", <https://www.kpveri.com/tr/2017/10/09/makine-ogrenimi-ve-right-to-explanation/> (Erişim Tarihi: 10.09.2021).

<https://robotic.legal/genel-veri-koruma-duzenlemesinin-yapay-zeka-uzerindeki-etkisi/> (Erişim Tarihi: 10.09.2021).

JEFFREY DASTIN, Amazon Scraps Secret AI Recruiting Tool That Showed Bias Against Women, (Erişim: 10.09.2021)

DİPNOT

18 Barış Özçelik, "Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler", Dergipark, s. 97'den naklen, Barfield/Pagallo, Chapter 5, 2.5.